

Tadqiqot.uz

ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР МАВЗУСИДАГИ КОНФЕРЕНЦИЯ МАТЕРИАЛЛАРИ

2020

- » Хуқуқий тадқиқотлар
- » Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар
- » Тарих саҳифаларидағи изланишлар
- » Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни
- » Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни
- » Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар
- » Педагогика ва психология соҳаларидаги инновациялар
- » Маданият ва санъат соҳаларини ривожланиши
- » Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши
- » Техника ва технология соҳасидаги инновациялар
- » Физика-математика фанлари ютуқлари
- » Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар
- » Кимё фанлари ютуқлари
- » Биология ва экология соҳасидаги инновациялар
- » Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари
- » Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

conferences.uz

No 18
31 июль

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 18-КҮП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ
19 -ҚИСМ**

**МАТЕРИАЛЫ РЕСПУБЛИКАНСКОЙ
18-МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОЙ ДИСТАНЦИОННОЙ
ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИИ НА ТЕМУ "НАУЧНО-
ПРАКТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ"
ЧАСТЬ-19**

**MATERIALS OF THE REPUBLICAN
18-MULTIDISCIPLINARY ONLINE DISTANCE
CONFERENCE ON "SCIENTIFIC AND PRACTICAL
RESEARCH IN UZBEKISTAN"
PART-19**

ТОШКЕНТ-2020

УУК 001 (062)
КБК 72я43

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" [Тошкент; 2020]

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" мавзусидаги республика 18-кўп тармоқли илмий масофавий онлайн конференция материаллари тўплами, 30 июль 2020 йил. - Тошкент: Tadqiqot, 2020. - 10 б.

Ушбу Республика-илмий онлайн конференция 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегиясида кўзда тутилган вазифа - илмий изланиш ютуқларини амалиётга жорий этиш йўли билан фан соҳаларини ривожлантиришга бағишиланган.

Ушбу Республика илмий конференцияси таълим соҳасида меҳнат қилиб келаётган профессор - ўқитувчи ва талаба-ўқувчилар томонидан тайёрланган илмий тезислар киритилган бўлиб, унда таълим тизимида илгор замонавий ютуқлар, натижалар, муаммолар, ечимини кутаётган вазифалар ва илм-фан тараққиётининг истиқболдаги режалари таҳлил қилинган конференцияси.

Масъул муҳаррир: Файзиев Шохруд Фармонович, ю.ф.д., доцент.

1.Хуқуқий тадқиқотлар йўналиши

Профессор в.б.,ю.ф.н. Юсувалиева Раҳима (Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети)

2.Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар

Доцент Норматова Дилдора Эсоналиевна(Фаргона давлат университети)

3.Тарих саҳифаларидаги изланишлар

Исмаилов Ҳусанбой Маҳаммадқосим ўғли (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси хузуридаги Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекцияси)

4.Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни

Доцент Уринбоев Хошимжон Бунатович (Наманганд мухандислик-қурилиш институти)

5.Давлат бошқаруви

PhD Шакирова Шохида Юсуповна (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси хузуридаги "Оила" илмий-амалий тадқиқот маркази)

6.Журналистика

Тошбоева Барнохон Одилжоновна(Андижон давлат университети)

7.Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар

Самигова Умида Хамидуллаевна (Тошкент вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

8.Адабиёт

PhD Абдумажидова Дилдора Раҳматуллаевна (Тошкент Молия институти)

9.Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни

Phd Вохидова Мехри Ҳасанова (Тошкент давлат шарқшунослик институти)

10.Педагогика ва психология соҳаларидағи инновациялар

Турсунназарова Эльвира Тахировна (Навоий вилоят ҳалқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

11.Жисмоний тарбия ва спорт

Усмонова Дилфузахон Иброҳимовна (Жисмоний тарбия ва спорт университети)

12.Маданият ва санъат соҳаларини ривожлантириш

Тоштемиров Отабек Абидович (Фарғона политехника институти)

13.Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши

Бобохонов Олтибой Раҳмонович (Сурхандарё вилояти техника филиали)

14.Тасвирий санъат ва дизайн

Доцент Чарисев Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

15.Мусиқа ва ҳаёт

Доцент Чарисев Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

16.Техника ва технология соҳасидаги инновациялар

Доцент Нормирзаев Абдуқаюм Раҳимбердиевич (Наманганд мухандислик-курилиш институти)

17.Физика-математика фанлари ютуқлари

Доцент Соҳадалиев Абдурашид Мамадалиевич (Наманганд мухандислик-технология институти)

18.Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар

Т.ф.д., доцент Маматова Нодира Мухтаровна (Тошкент давлат стоматология институти)

19.Фармацевтика

Жалилов Фазлиддин Содиқовиҷ, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

20.Ветеринария

Жалилов Фазлиддин Содиқовиҷ, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

21.Кимё фанлари ютуқлари

Рахмонова Доно Қаххоровна (Навоий вилояти табиий фанлар методисти)

22.Биология ва экология соҳасидаги инновациялар

Йўлдошев Лазиз Толибович (Бухоро давлат университети)

23.Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари

Доцент Сувонов Боймурод Ўралович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

24.Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Phd доцент Қаҳҳоров Ўқтам Абдурахимович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

25.География

Йўлдошев Лазиз Толибович (Бухоро давлат университети)

Тўпламга киритилган тезислардаги маълумотларнинг хаққонийлиги ва иқтибосларнинг тўғрилигига муаллифлар масъулдор.

© Муаллифлар жамоаси

© Tadqiqot.uz

PageMaker\Верстка\Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Контакт редакций научных журналов. [tadqiqot.uz](http://www.tadqiqot.uz)
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of [tadqiqot.uz](http://www.tadqiqot.uz)
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

ФАРМАЦЕВТИКА

1. Юлдашева Саодат Мамасахатовна, Иноятова Саодат Жаҳонгир қизи АБУ АЛИ ИБН СИНОНИНГ ИЛМИЙ-ФАЛСАФИЙ ВА ИЖТИМОИЙ ҚАРАШЛАРИ.....	7
---	---

ФАРМАЦЕВТИКА

АБУ АЛИ ИБН СИНОНИНГ ИЛМИЙ-ФАЛСАФИЙ ВА ИЖТИМОИЙ ҚАРАШЛАРИ

*Юлдашева Соодат Мамасахатовна
Тошкент фармацевтика институти катта ўқитувчи
Телефон: +998917780341
E-mail: ifk_tashfarmi@mail.ru
Иноятова Соодат Жаҳонгир қизи
Тошкент фармацевтика институти ўқитувчи*

Анотация: Ибн Синонинг илмлар таснифи, таърифи ва таркиби ҳақидаги фикрлари ўрта асрда фалсафанинг ривожи унинг табиатшунослик ва бошқа илмлар билан узвий алоқасини ўрганиши ҳақидаги фикрлар келтирилган.

Калит сўзлар: тиббий-илмий, ижтимоий-сиёсий, ахлоқий фикрлар, тарих, тиббиёт, мерос, ақл, ташқи сезги, ички сезги, мантиқ, логика, билиш.

Ўзбекистон – илм фан, маданият, давлатчилик, қадимдан тараққий этган мамлакатлардан бири. Биринчи Президентимиз Ислом Каримов ўзларининг “Юксак маънавият-енгилмас куч” асарларида, “Ўз тарихини билмайдиган, кечаги кунини унугтан миллатнинг келажаги йўқ”, - деб кўрсатган эдилар. Шу жиҳатдан авлодимизни баркамол қилишда тарихий – маънавий меросимизга тўхтовсиз мурожаат қилмоғимиз лозим. Улардан бугунги ва эртанги кун талабларидан келиб чиқсан ҳолда хулосалар чиқармоғимиз керак.

Ибн сино ўрта осиё, бутун мусулмон Шарқи табиий-илмий ва ижтимоий –фалсафий фикрининг буюк намоёндасидир, тиббиёт, фалсафа, қатор табиий –илмий фанлар, бадиий адабиёт соҳалари бўйича кўплаб асарлар муаллифи, машхур қомусий олим – мутафаккирдир.

Ибн сино ўрта аср фалсафий, тиббий-илмий ижтимоий-сиёсий, ахлоқий фикрлар тарихига буюк ҳисса қўшди . Форобий ўз ҳизматлари, қомусий ақли учун Шарқда “ал-муаллимус - соний” – “Иккинчи муаллим” (Аристотел “биринчи муаллим “ деб юритилган) деган ном билан машхур бўлган бўлса, Ибн сино “ Шайхур раис “ (олимлар бошлиғи) деб ном қозонди . Ибн Синонинг таржимаи ҳоли унинг шогирди Абу Убайд Жузжоний томонидан устози тилидан ёзиб олинган . Ўз илмий меросида Ибн Сино турли соҳаларда эришилган илмий ютуқларни фалсафий умумлаштириш, уларни изчил баён этиш ва тартибга солиш билан бирга, фаннинг турли масалаларида ажойиб ютуқларни қўлга кирита олди. Бу қомусий олим ўз даври учун илғор ғояларни олға сурди.

Ибн Синонинг фалсафий қарашлари уч катта бўлимдан ташкил топган - метафизика, физика, логика-мантиқда ўз аксини топган бўлиб, метафизика- илоҳиёт, вужуд ва мавжудот, дунёнинг бошланиши ва тузилиши, таркиби ҳақидаги масалаларни ўз ичига олади, мантиқ - тўғри фикрлаш санъати, ақлий билиш шаклларини ўрганади. Логика – мантиқ ҳам фалсафий илм бўлиб, у билишнинг асосий воситаси, асбобидир. Ибн Синонинг илмлар таснифи, таърифи ва таркиби ҳақидаги фикрлари ўрта асрда фалсафанинг ривожи унинг табиатшунослик ва бошқа илмлар билан узвий алоқасини ўрганишда муҳим аҳамиятга эгадир. Билиш назарияси (гносеология), Ибн Синонинг билиш ҳақидаги таълимоти ҳусусан ҳиссий билиш, сезгилар сезги органлари ҳақидаги фикрлар унинг “Тибб қонунлари” асарида инсон физиологияси ва психологияси асосида талқин этилади. Ибн Сино сезгини ташқи ва ички сезгиларга ажратади . Ташқи сезги инсонни ташқи олам билан боғлайди, улар 5 та -кўриш, эшитиш, таъм-мазза билиш, хид ва тери сезгиси. Булар инсоннинг маълум органлари – тери, кўз, оғиз бурун, қулоқ, билан узвий боғлиқ. Ички сезгилар бу умумий, чунончи, таҳмин этувчи, ифодаловчи, эслаб қолувчи (хотира), тасав-

вур этувчи сезгилар. Бу ички сезгилар ташқи сезгилар асосида шаклланиб ташқаридан олинган айрим сезгиларни умумлаштириб, уни қабул этиш, хотирада сақлаш ва сўнгра қайта тасаввур этиш учун хизмат қиласди. Тиббиётни чуқур ўрганиш асосида Ибн Сино мияни барча сезгиларидан борувчи нервлар маркази, у мияни инсон нерв системасининг маркази эканлиги ҳақида таълимотни олға суради.

Ибн Синонинг фалсафий қарашлари уч катта бўлимдан ташкил топган- метафизика, физика, логика - мантиқда ўз аксини топган бўлиб, метафизика- илоҳиёт, вужуд ва мавжудот, дунёнинг бошланиши ва тузилиши, таркиби ҳақидаги масалаларни ўзичига олади. Мантиқ - тўғри фикрлаш санъати, ақлий билиш шаклларини ўрганади.

Логика – мантиқ ҳам фалсафий илм бўлиб, у билишнинг асосий воситаси, асбобидир.

Ибн Синонинг илмлар таснифи, таърифи ва таркиби ҳақидаги фикрлари ўрта асрда фалсафанинг ривожи унинг табиатшунослик ва бошқа илмлар билан узвий алоқасини ўрганишда муҳим аҳамиятга эгадир . Билиш назарияси (гносеология), Ибн Синонинг билиш ҳақидаги таълимоти ҳусусан ҳиссий билиш, сезгилар сезги органлари ҳақидаги фикрлар унинг “Тиб қонунлари” асарида инсон физиологияси ва психологияси асосида талқин этилади. Ибн Сино сезгини ташқи ва ички сезгиларга ажратади. Ташқи сезги инсонни ташқи олам билан боғлайди, улар 5 та – кўриш, эштиши, там-мазза билиш, хид ва тери сезгиси. Булар инсоннинг маълум органлари – тери, кўз, оғиз бурун, қулоқ, билан узвий боғлиқ. Ички сезгилар бу умумий, чунончи, таҳмин этувчи, ифодаловчи, эслаб қолувчи (хотири), тасаввур этувчи сезгилар. Бу ички сезгилар ташқи сезгилар асосида шаклланиб ташқаридан олинган айрим сезгиларни умумлаштириб, уни қабул этиш, хотирада сақлаш ва сўнгра қайта тасаввур этиш учун хизмат қиласди. Тиббиётни чуқур ўрганиш асосида Ибн Сино мияни барча сезгиларидан борувчи нервлар маркази, у миянинг инсон нерв системасининг маркази эканлиги ҳақида таълимотни олға суради .

Инсон тана ва жондан ташкил топади, мия жонни бошқарib турувчи марказдир . Ибн Сино фикрича, ўсимликлар ҳам, ҳайвонлар ҳам, инсон ҳам қандайдир ички кучга ва мавҳум тушунчаларни ўзлаштириш, ақлли, мақсадли ҳаракатларни амалга ошириш қобилятига эгадир. Ақл, демак, инсон жониниг олий даражадаги ифодасидир .

Мавжудотнинг моҳиятини билиш инсон жони, тафаккурининг дунёвий ақл билан кўрилиши асосида вужудга келади, яъни дунёвий ақл инсон ақлининг фаоллигини, билишдаги муваффақиятларини таъминлайди .

Инсон билимларининг ҳаммаси ҳам ташқи сезгилар ёрдамида қўлга киритилмайди, бошланғич сезги орқали билиб бўлмайдиган аксиомалар, ақидаларни инсон тафаккурини дунёвий ақлдан олади. Яъни дунёвий ақл инсон ақлининг тўла ва баркамол бўлиши учун имкон яратади.

Ибн Сино қатор фалсафий, илмий мазмундаги бадиий асарларнинг, “Ҳай ибн Яқзон” қиссаси, “Саломон ва Ибсол қиссаси”, “Юсуф қиссаси”, “Уржуза” лар-тиббий достонларнинг муаллифидир.

Ибн Сино ўз замонасининг машхур шоири ҳам эди. Унинг қаламига турли бадиий қиссалар билан бирга шеърлар-рубой, қитъа, ғазаллар ҳам мансуб бўлиб, улар олим қизиқишлиари ва истеъдодининг ниҳоятда кенг эканлигидан далолат беради. Бу шеърлар ҳам асосан унинг илмий-фалсафий, ижтимоий қарашларини ифодалаш учун хизмат қилган:

Хеч бир гап қолмади маълум бўлмаган,

Жуда оз сир қолди мағхум бўлмаган,

Билимим ҳақида чуқур ўйласам

Билдимки, ҳеч нарса маълум бўлмаган.

Ибн Синонинг ранг-баранг илмий фалсафий, ижтимоий ахлоқий, бадиий мероси нафақат Ўрта Осиё, мусулмон Шарқи, балки бутун дунё маданиятига ноёб олтин хазина бўлиб қўшилди. У илмий-фалсафий, маданий тараққиётга, Ўрта аср Европаси маданийатининг сўнгги юксалишига жуда катта таъсир кўрсатди.

Хуллас, Абу Али ибн Сино илмий фалсафий, ижтимоий ахлоқий, бадиий меросининг тарбиявий аҳамияти юксакдир. Зеро, биз бугунги кунда миллий маънавиятни ҳар томонлама юксалтириш масаласини ўз олдимизга асосий вазифа қилиб қўяр эканмиз, Абу Али ибн Сино меросининг бебаҳо эканлигини англаб олишимиз мақсадга мувоғиқ бўлади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. И.А.Каримов. “Юксак маънавият-енгилмас куч”. 44 бет. Тошкент-2008й
2. С.Р. Раҳимов. Психолого-педагогические взгляды Абу Али ибн Сини Т., “Ўқитувчи”, 1979, 120-141-бетлар
3. А.Ирисов. Абу Али ибн Сино. “Фан”, 1980, 165-171-бетлар.
4. М.М.Хайруллаев,Х.Аликулов.Ўзбекистонда ижтимоий - фалсафий фикрлар тарихи-дан лавҳалар.-Т.: “Ўзбекистон” 1995.59-70-бетлар.

**TADQIQOT.UZ
ТОМОНИДАН ТАШКИЛ ЭТИЛГАН**

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 18-КҮП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

(19-қисм)

Масъул мухаррир: Файзиев Шохруд Фармонович
Мусаҳҳих: Файзиев Фарруҳ Фармонович
Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Эълон қилиш муддати: 30.07.2020

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000